ANTROJI DALIS

DRAUGAS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement | 1998 m. rugsėjo 19 d. / September 19, 1998 | Nr. 151 (33) — 1 psl.

KULTŪRINĖ POILSIO SAVAITĖ KENNEBUNKPORTE

PILYPAS NARUTIS

Pagal seną tradiciją, ir šiemet ateitininkai bei jų svečiai susirinko Amerikos rytuose, gražioje pranciškonų vasarvietėje Kennebunkporte prie Atlanto. Žolinių šventėje su poezijos diena prasidėjusi savaitė, papuošta koncertais, profesinėmis apžvalgomis, susikaupimais, ateitininkijos ir Lietuvos klausimų svarstymais, greit prabėgo. Programų sudarytojai, komendantu vadinamas dr. Alf. Stankaitis ir ruošėjas dipl. inž. Juozas Rygelis su žmona Aldona, talkino dr. Česlovui Masaičiui, sugebėjo labai sklandžiai viską surikiuoti ir pravesti, o nuotaiką taisė prie vėsių Atlanto potvynių ir atoslūgių Dievo duotas gražus oras.

„Po 1863 metų sukilimo į Paryžių pabėgęs poetas Mickevičius poezijos vakare iškviestas kalbėti, ilgokai patylėjęs pasakė: Šiandien mano muza tyli!.. ir pasitraukė nuo scenos", — taip pradėjo poezijos ir literatūros vakarą Paulius Jurkus, „Darbininko" redaktorius, rašytojas, poetas ir menininkas. Turbūt mūsų poetas Ad. Mickevičius tada norėjo pažymėti padėtį Lietuvoje su lotynų patarle — „Kai ginklai žvanga, mūzos tyli!" — tada juk Lietuvoje žvangėjo ginklai ir buvo caro žiauriai malšinamas sukilimas Lietuvoje, prie kurio buvo prisidėjęs ir Adomas Mickevičius.

Šis vakaras buvo skirtas filosofui prof. Ant. Maceinai, astronomui poetui dr. Č. Masaičiui, poetui tėvui Leonardui Andriekui ir vysk. Motiejui Valančiui. Visi labai skirtingos apimties kūrėjai, bet P. Jurkus mokėjo juos visus vaizdžiai apjungti darnioje literatūrinėje kūryboje, suteikė klausytojams pasigėrėjimą ir dvasinį atsigaivinimą. (Pateikiu Pauliaus Jurkaus interpretacijų santrauką).

Prof. Ant. Maceina mums žinomas, kaip pedagogas, filosofas, garsus savo nauju, drąsiu, krikščionišku mintijimu ir naujo gyvenimo programomis, bet mažiau kas jį žino kaip poetą. O jis yra parašęs dvi poezijos knygas: „Gruodis" ir „Niekada namolei", kuriose jis nagrinėja žmogaus santykių su Dievu kompleksą. (Pagal P. Jurkų, A. Maceina atvyko į Kauną studijuoti filosofiją, literatūrą ir susirasti poetę žmoną. Pirmus du dalykus įvykdė, o trečias nepilnai pavyko...). Pirmasis jo kūrinys VDU buvo eilėraštis. Tą Maceinos eilėraštį paskaitė pats P. Jurkus. Tada VDU klausytojai šiuo eilėraščiu susižavėjo ir pranašavo Maceiną būsiantį didžiuoju Lietuvos poetu.

A. Maceinos poeziją labai gyvai pristatė Aldona Rygelytė, paskaitydama jo eilėraščius: „Ruduo", „Ir man", „Naktis", „Verbų sekmadienis", „Naktinis" ir „Dievo Avinėlis".

Primindamas savo gerą draugą poetą Vytautą Mačernį, Paulius pristatė astronomą, matematiką ir **poetą Česlovą Masaitį** (kuris čia pat salėje buvojo), atkreipdamas dėmesį, kaip poetas moka iš širdies kalbėti apie grožį. Stasė Cibienė labai jausmingai paskaitė keturis Č. Masaičio eilėraščius.

Vertingiausia klausytojams poetinė dovana yra, kai savo eilėraščius skaito pats poetas. Paulius Jurkus pakvietė **tėvą Leonardą Andriekų** ir jis pats skaitė savo kūrybą. Labai įspūdingai perskaitė 14 eilėraščių, kuriuose atsispindėjo gilus susimąstymas, klausytoją keliantis iš kasdienybės į dvasines aukštumas. Paulius Jurkus ir palinkėjo tėvui Andriekui, kad jis toliau sektų šv. Pranciškų, kuriam gamta buvo pilna dieviško atspindžio.

Su vysk. Motiejaus Valančiaus kūryba ir su jo ypatingomis pastangomis Lietuvą ginti nuo nuolat grasinančių caro užmačių, supažindino pats Paulius Jurkus... Vysk. M. Valančius Lietuvos atgaivintojas. Su dideliu taktu ir diplomatija M. Valančiaus asmenybė iškilo, kaip ir caro statomas į vyskupus kandidatas J. Gintila, (kuris labai pataikavo carui), bet vysk. M. Valančius sugebėjo išlaikyti mažiau maisto. Išvada tų tyrimų tokia, kad ilgiau gyvena ne tie, kurie daug ar specialiu maistu maitinasi ir sočiai valgo, bet tie, kurie mažiau valgo, atseit, daugiau badauja. Dr. Andrius yra mūsų jaunos kartos mokslininkas, ateitininkas, pasišventęs biologiniams moderniems tyrinėjimams, ir dabartinis jo darbas — tyrinėjimas.

Antradienis buvo skirtas **prof. Zenonui Ivinskiui.** Su prof. Zenonu Ivinskiu supažindino istorikas kun. Rapolas Krasauskas, kuris gyvena Putname, globoja ir rūpinasi archyviniu Alkos muziejumi. Putnamo Alka tai bene didžiausias ir geriausias sutvarkytas istorinis muziejus už Lietuvos ribų.

Kun. R. Krasauskas atsivežė ir išstatė parodai prof. Zenono Ivinskio raštus: „Žemaičių (Medininkų) vyskupijos įkūrimas (1417) ir jos reikšmė Lietuvai", „Lietuvos ir Apaštalų sosto santykiai amžių bėgyje", „Lietuvos istorija naujų šaltinių ir pokarinių tyrinėjimų šviesoje", „Lietuvos istorija iki Vytauto Didžiojo mirties" (1978), „Šventas Kazimieras (1456-1484)", „Rinktiniai raštai", IV tomai.

Jau pradėjęs gimnaziją, įsijungęs į ateitininkų veiklą Plungėje, prof. Z. Ivinskis parašė pirmąjį referatą: „Ar lenkus galima laikyti Lietuvos krikštytojais?" Taigi, istorija buvo prof. Zenono siekis nuo jaunų dienų. Jis, pagal kun. Krasauską, yra labiausiai susipažinęs ir daugiausia dokumentų peržiūrėjęs Vatikano archyvuose. Sudėjus ant lentynų sukrautus visus raštus, kuriuos Z. Ivinskis peržiūrėjo, į vieną eilę, jie sudarytų 14 km. ilgio.

Vokietija profesorių Ivinskį labai vertino. Jis buvo pakviestas dėstyti istoriją į Bonnos universitetą. Jis nepataikavo, šnekėjo tiesiai, dokumentuotai, drąsiai savo pažiūras skelbdamas. Pvz., dėstydamas viduramžių istoriją, supažindino vokiečių studentus su Lietuva. Z. Ivinskis vokiečius supažindino, kaip kryžiuočių ordinas sustabdė katalikybę Lietuvai priimti keletą šimtmečių. Jo dėstymas universiteto buvo priimtas.

Prof. Zenoną mes matėme visur. Jis sukūrė Romoje istorikų draugijos būrelį ir kas mėnesį pas jį susirinkdavo kun. prof. dr. Paulius Rabikauskas, kun. dr. Steponas Matulis, kun. dr. Juozas Vaišnora, kun. Rapolas Krasauskas istoriškųjų temų svarstymui. Zenonas Ivinskis buvo nuo gimnazijos laikų įsijungęs į ateitininkus, juos pats organizavo ir padėjo kitiems ateitininkiškoje veikloje. Jį matome įsijungusį į 1941 m. sukilimo organizavimą, o už Lietuvos kovojo su Maskva, įsijungdamas į VLIKą. Išvengė Gestapo aresto ir išvežimo su Lietuvos įkaitų grupe į Stutthofo kacetą, nes tuo metu, apsinuodijęs smalkėmis, gulėjo ligoninėje.

Trečiadienį, **dipl. teis. Juozas Giedraitis,** Tautos fondo tarybos pirmininkas, tik ką grįžęs iš Lietuvos, supažindino su dabartine Lietuvos, kaip valstybės, padėtimi ir su Ateitininkijos dabartine veikla Lietuvoje. Pažanga matyti visur, visi turi labai gražių planų, bet visi savo planams vykdyti laukia pinigų iš už Lietuvos ribų esančiųjų.

Ateitininkijos veiklai peržvelgti buvo atskiras pasitarimas, kuriame svarstymams pagrindą davė J. Giedraičio ir dr. Vyt. Vyganto pranešimai. Abu pranešimai supažindino su esama veikla ir svarstė esamą padėtį, kurioje jau džiaugsmą kelia moksleivių ateitininkų gausa (4,000 organizuotų moksleivių), bet kelia ir rūpesčių, kaip geriausiai galima jiems padėti.

Ateitininkų namų Kaune atgavimo reikalais buvo pasisakyta, kad reiktų pastangas kreipti ne tam tikros dalies, o visų namų atgavimo pastangoms.

Ketvirtadienio vakaras buvo skirtas dvasiniam susikaupimui, kuriam įvadą, padarė P. Narutis — „Malda Stutthofo kacete", kuriame kalinių dvasiniais vadais buvo kun. Alfonsas Lipniūnas ir kun. Stasys Yla. Šių Lietuvos kankinių maldomis buvo palydėti visi Stutthofo kacete nukankintieji ir žuvusieji. Jų malda skelbė pergalę ir bejėgiškumą šėtoniško genocido siautėjime. Jie yra Dievo pergalės šventieji — liudytojai. Tą vakarą tėvas Andriekus pravedė įspūdingą rožinio maldą, tamsią salę nušviečiant degančiomis žvakutėmis.

Ateitininkų savaitė Kennebunkporte buvo papuošta dviem koncertais.

Sekmadienį klausėmės pianistės Francis Kavaliauskaitės koncerto. Ji atliko Maurice Ravel (1875-1937) Sonatą — I. Moder, II Mouvi de Menue, III Anime ir Ludviko Van Beethoveno Sonatą opus 31 — I. Adagio, II. Adagio, III. Allegreto, Franc Lisz (1810-1949) Lieberman (Noktiurną N. 3)..

(Nukelta į 2 psl.)

Prof. dr. Andrius Kazlauskas skaito paskaitą „Kodėl žmogus sensta" ateitininkų poilsio savaitėje, Kennebunkporte.

Kennebunkporte ateitininkų poilsio savaitėje po koncerto. Iš kairės: pianistė Esther Frances, ruošėjas dr. Česlovas Masaitis, stovyklos kapelionas t. Leonardas Andriekus, pianistas dr. Saulius E. Cibas, t. Gabrielis, sol. Angelė Kiaušaitė, komendantas dr. Alfonsas Stankaitis, sol. Gina Čepkauskienė, ruošėja Aldona Rygelienė.

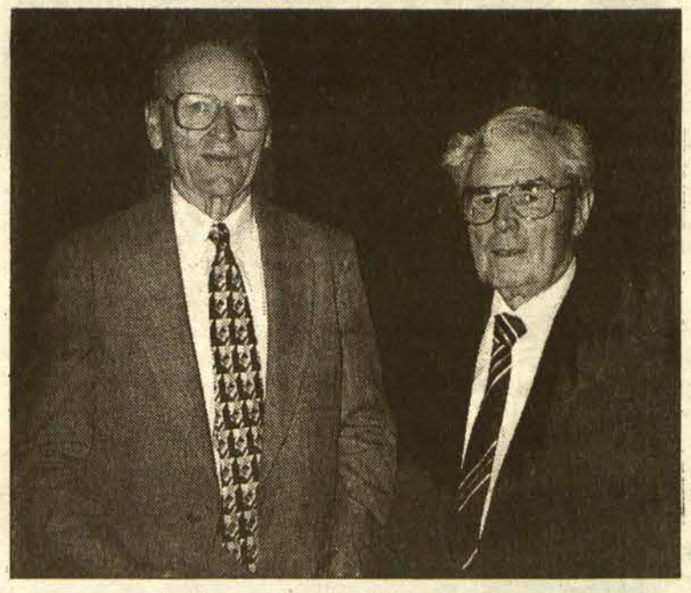

Dr. Alfonsas Stankaitis (kairėje) ir dipl. inž. Juozas Rygelis ateitininkų poilsio savaitėje, vykusioje š.m. liepos 15-21 d. Kennebunkporte.

LEONARDAS ANDRIEKUS

PASLAPTINGOJI FLEITA

Gal ši fleita jau paskutinį kartą klykia
Kur nors Bengalijoj ar mano sieloje,
Lyg, rodos, iš gyvenimo tebūtų likę
Tik vakaras ir ta melodija.

Bet juk tai sulauktos pilnatvės laikas,
Tagorės pranašauto derliaus metas,
Kurio brandėjimą besaikį
Pajusti gali tik poetas

Ir pasakyti, kas tą fleitą pučia,
Kieno širdy skambės ji amžinai;
Kaip su rudens javu palinkti Dievo pjūčiai,
Kai derliui veriasi svirnai...

Tai jau tikrai — ne vakarinis vėjas,
Ne išdaigusis Panas, ne žmogus
Bus lūpomis šią paslaptingą fleitą palytėjęs
Jei aidi žemė ir dangus;

Jei net ir kobros nuodingiausios,
Ir akmenys, saulėlydy nušvitę,
Tos muzikos maloniai klausos,
Kaip Vedos knygoj parašyta.

Dabar žinau, kodėl taip žvaigždės juokias,
Kai fleitos nerimas į dangų tiesiai kyla. —
Šį vakarą visi jau esame prinokę
Didžiajai amžinybės tylai.

SUSITIKIMAS SU KRISTUMI

Laikei Tu muitininkus broliais,
Magdalenas — seserimis.
Štai ir dabar prekyvietėj ant vieno suolo
Dar tebesėdi su mumis.

Sakai mums, jog Tave tik muitininkai vaišinę,
Geros Naujienos žodis į jų širdis smigęs,
Ir Tu jiems maloningai aiškinęs,
Kaip kertamos bevaisės figos.

Tik magdalenos ašarom Tau kojas laisčiusios,
Tik jos maldavusios atleist kaltes,
Ir Tu jau amžių amžiais vaikščiosiąs
Po mūsų didmiesčių gatves.

Kaip miela, kad Tave čia susitikome
Prie kryžkelės žibintų balzganos šviesos,
Atėjusį per oazes ir dykumas
Vėl įsikūnyt mumyse visuos.

Tu pats susodinai mus ant šio suolo
Ir leidi galvas prie peties priglaust —
Mes tavo seserys, mes tavo broliai —
Kur glaudėmės lig šiol — neklausk!

OI, DAR LIKO DAUG KO PASAKYT

Mano audros gal neatsibus,
Sielvartinga Baltija nurims.
Jau su vėju ir vilnim kalbu,
Kaip su broliu ir su seserim.

Nenutraukit, nenutraukit susimildami
Mūsų dar neužbaigtos kalbos. —
Aš tada kartočiau net ir mirdamas
Jų kiekvieną žodį vietoje maldos.

Oi, dar liko daug ko pasakyt —
Reikia širdžiai iki galo atsivert.
Kai užmerksim amžinai akis,
Nebejausim jau,
Kaip vėjas ūš,
Vilnys verks...

Tik sparnuota poezijos paukštė

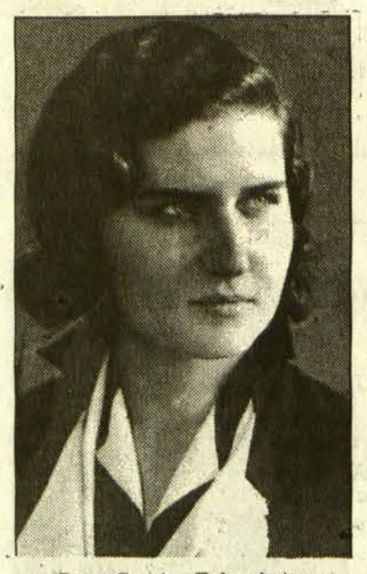

Poetė Gražina Tulauskaitė.

Maironio lietuvių literatūros muziejuje šią vasarą duris atvėrė paroda, skirta išeivijos poetei, mokytojai, žurnalistei Gražinai Tulauskaitei.

Muziejaus darbuotojai nuolat renka medžiagą, susijusią su išeivijos rašytojais ir poetais. Šio straipsnio autorei pasisekė ir 1989 metais ji pirmą kartą apsilankė Putname. Čia Matulaičio senelių namuose ir susipažinau su poete. Deja, ji jau sunkiai bendravo su aplinkiniais. Šiemet mūsų susitikimas buvo liūdnesnis — aplankiau ją Čikagoje, Šv. Kazimiero lietuvių kapinėse, kur ji ilsisi greta savo vyro Benio Babrausko. Mano pasveikinimas jai buvo liūdnas pavasario žiedas lyg atminimo ženklas nuo visų ją prisimenančių ir mylinčių Lietuvos žmonių.

Turėdama galimybę, rinkau medžiagą apie išeivijos rašytojus ir poetus, o tame tarpe ir apie Gražiną Tulauskaitę. Čikagos Lituanistikos tyrimo centre peržiūrėjau jos archyvus (nuo žūties juos išgelbėjo išeivijos rašytojas ir ilgametis archyvo direktorius — Česlovas Grincevičius. Išsikėlus jai į Matulaičio senelių namus visas jos archyvas pateko į svetimtaučių rankas). Susipažinusi su archyvu, radau ten įdomios medžiagos — pasidariau kai kurių laiškų, dokumentų, rankraščių kopijas. O ir Čikagoje gyvenantys lietuviai padėjo man — Teodora Zailskienė perdavė Gražinos jiems dedikuotą knygą „Vakarė banga" ir keletą vertingų nuotraukų. Iš Putname esančio ALKos archyvo gavau jos išleistas poezijos knygas. Lietuvoje gyvenanti buvusi Gražinos Tulauskaitės mokinė Elena Krukauskaitė-Pavalkienė, perdavė parodai labai vertingos, įdomios ir niekur neskelbtos medžiagos. Visus besidominčius Gražinos Tulauskaitės gyvenimu ir kūryba kviečiu apsilankyti Maironio lietuvių literatūros muziejuje Kaune.

Gražina Tulauskaitė — poetė, pedagogė, moteris

Šiemet, liepos 20 d. sukako 90 metų nuo jos gimimo. O gimė ji Lekėčiuose. Dėdė kunigas — Justinas Staugaitis — pakrikštijo ją Lekėčių bažnytėlėje. Vėliau „Antrųjų vainikų" poezijos antologijoje ji parašys: „Gimiau ir mirsiu 20 šimtmetį. Labiausiai mėgstu liūdnas dainas, smuiko raudą, rudens spalvas ir audrą". Išties audrų gyvenimas jai nepašykštėjo. Antro pasaulinio karo vėtra nubloškė ją į Vakarus. Keturiasdešimt šešeri metai praleisti svetimoje žemėje. Ji skaudžiai išgyveno tėvynės netekimą, graudų išsiskyrimą su savo mylimais tėvais. Jai teko patirti savo artimo brangaus draugo-vyro netekimą (B. Babrauskas mirė staiga 1968 m. gruodžio 13 d.). Ji išgyveno ir šeimos dramą — vienintelis sūnus, kuris buvo be galo mylimas — išėjo iš namų ir dingo iš tėvų gyvenimo, tartum jo ir nebūta. Ir visa tai teko pakelti jos trapiai sielai ir gležniems pečiams. Ji išragavo visą skausmo taurę lygi dugno. Paskutines savo gyvenimo dienas praleido vienatvėje Putname, Matulaičio senelių namuose. 1990 metais balandžio 8 dieną ją priglaudė svetima Amerikos žemė.

O jos kūrybinis kelias prasidėjo nuo gimnazijos suolo. Pirmasis eilėraštis parašytas ir išspausdintas 1924 metais. Baigusi „Aušros" gimnaziją, pradėjo studijas Vytauto Didžiojo universiteto Humanitariniame fakultete. Nuo čia ir prasideda jos dainingos poezijos paukštės skrydis. Kartu su kitais poetais ji „skraido po visą Lietuvą" — dalyvauja literatūros vakaruose.

Literatūros vakarų geografija plati— Šiauliai, Marijampolė, Alytus, Telšiai, Palanga, Vilnius. Parodoje galite pamatyti nuotraukas kur tarpe 6-8 jaunų vyrų poetų viena poetė moteris — Gražina. Štai ką prisimena B. Brazdžionis iš tų laikų: „Vienu tarpu, kada Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinio fakulteto auditorijose ir triukšmingame koridoriuje per pertraukas viešpatavo jauni pradedantieji vyrai iš „žaliojo kaimo" — Jonas Graičiūnas, Antanas Miškinis, Jonas Aleksandravičius..., Kauno auginti Gražina Tulauskaitė buvo vienintelė moteris poetė, kartu ir mūza. Inteligentiškų manierų, aukšto valdininko duktė, kurios skardus juokas retkarčiais nuaidėdavo per visą fakulteto koridorių... Iškilaus stoto juodbruvė su pensne, pamačiau ją ir netrukus susipažinau..." Tarpe studentų ji buvo labai populiari.

Štai ką apie universitetinius laikus Gražinai rašo rašytojas K. Barėnas: „O kai atsimenu universitetinius laikus, Gražina Tulauskaitė buvo visokeriopa pažiba... Mes mažiukai, tokie kaip aš, nebūtume pajėgę prilygti, kai ji išeina į koridorių didelė ir tiesi, tamsiaplaukė, žavėjomės iš tolo..."

Baigus universitetą, ji mokytojauja Vilkijoje, vėliau grįžta į Kauną, į „Aušros" mergaičių gimnaziją. Mokytojavimas buvo jos pašaukimas. Ji entuziastingai imasi šio darbo. Gimnazijoje įkuria literačių būrelį, surengia jųjų pirmą literatūros vakarą. Ragina ir skatina kurti. Daug laiko praleidžia su savo auklėtinėmis. Moko jas ne tik kūrybos paslapčių, bet ir rankdarbių meno. Gražina nepaprastai dailiai siuvinėjo, nėrė vąšelius. Ji motiniškai rūpinosi savo mergaitėmis. Daug kas iš jos mokinių ir dabar mini ją su meile ir dėkingumu. Savo mokinėm ji buvo ideali moteris.

Plačią vagą išvarė ir žurnalistikos baruose. Savo eilėraščius pradėjo spausdinti „Iliustruotoje Lietuvoje", vėliau juos spausdino „Židinys", „Naujoji Romuva", „Ateitis", „Dienovydis", „Kūryba", „Linija", „Pradalgės", „Granitas", „Naujoji Vaidilutė", dalyvavo antologijoje „Antrieji vainikai". Parodoje galite pamatyti kai kuriuos žurnalus, kur ji bendradarbiavo ir almanachą „Granitas". O taip pat nuotrauką su šio almanacho valdyba ir jos užrašu —„Granito" skeveldra.

G. Tulauskaitė gyva Maironio muziejuje

Maironio muziejuje, Gražinos Tulauskaitės fonde, platus epistoliarinis skyrius. Tai didžiuma laiškų, rašytų draugui, būsimam vyrui Benediktui Babrauskui. Laiškai lyriški, romantiški, kupini meilės ir švelnumo. Yra laiškų, kuriuose ji jaučia, kad draugas jai neatidus ir neskiria pakankamo dėmesio. Laiške, rašytame 1933 metais ji rašo: „Žodis man svarbiau, negu gyvenimas, nes ir gyvenimas remiamas žodžiu". Tuo nori pabrėžti, kad jai turi būti parinkti atitinkami žodžiai. Viename laiškų jautriai išgyvena savo mylimojo jausmų stoką ir — kas baisiausia — jos kūrybos neįvertinimą. 1938 metais rašo: „Mano Mažyti, nepasakosiu apie tai, kaip jaučiausi, skubėdama iš Palangos. Tu pats gerai atsimeni. Tenai Tu stebėjaisi mano energija. Bet, kad žinotum, kaip sunku vienai už du galvoti ir pačiai guosti savo neramią širdį. Atsidūrusi Kauno perone, džiaugiausi ką tik traukiny sukurtu savo eilėraščiu ir susimąsčiau: kaip aš dabar galėčiau gyventi, nepažinus kūrimo džiaugsmo, dėl kurio rodos, kažin ką galėčiau iškęsti. Bet, žmogiškai galvojant, ar verta tiek kentėti dėl keliolikos eilučių eilėraščio? Juk taip dažnai širdis reikalauja savo teisių, man primindama, kad esu ne tik poetė, bet ir gyvas žmogus, kuriam negana tik parkerio ir knygos. Tą naująjį eilėraštį tuoj išsiunčiau Tau, nes maniau, kad jis Tau atrodys lyg savas, o aš vis, rodos, mačiau ašaras, man brangesnes už paparčio žiedą. Visą savaitę nerimavau, ar jis nepateko į kitas rankas, kol pagaliau iš laukto Tavo ilgo, nuoširdaus ir, prisipažinsiu, liūdno laiško mane pasiekė Tavo šaltas nusistebėjimas kūrinio geneze ir kelios kronikos eilutės, kurios, žinoma, nieko bendra neturėjo su Tavo išgyvenimais..."

Taigi ji laukė susižavėjusio jos kūryba ir jausmais draugo atsakymo — o gavo racionaliai mąstančio literatūros kritiko pastabas...

Benediktas Babrauskas ir Gražina Tulauskaitė sutuoktuvių dieną.

Atskleista poetės kūrybinė veikla

Parodoje plačiai atskleista ir Gražinos Tulauskaitės kūrybinė literatūrinė veikla. Originaliose nuotraukose ji užfiksuota pirmajame ir trečiajame moterų literačių vakare. Ji buvo aktyvi ir Rašytojų draugijos organizacinėje veikloje. 1932 metais išrinkta į Lietuvių rašytojų draugijos valdybą. Įdomios originalios nuotraukos su rašytojais įvairių literatūrinių vakarų metu. Įvairios programos ir afišos pasakoja apie tuos vakarus. Viena tokių retų ir tikrai liūdnų programų — 1944 metais birželio 1 dieną. Joje dalyvauja: B. Brazdžionis, F. Kirša, K. Bradūnas, H. Nagys, A. Nyka-Niliūnas, J. Jankus, G. Tulauskaitė... Tai buvo bene paskutinis vakaras Lietuvoje. Vėliau nei vieno vakaro dalyvio tėvynėje neliko.

Vartydama Lituanistikos tyrimo centre Gražinos archyvą, užtikau jos ranka, pieštuku užrašytus žodžius, kuriuose ji išsako, kas jaudina ir kas duoda peno jos kūrybai: „Saulėlydis ir žvaigždės, jūra ir audra, vėjas ir debesys, paklydusio laivo burė ar pavargusios žuvėdros sparnų plasnojimas, nukritusi pušies šakelė ar paparčio lapas prie baigiančio užželti tako, svajinga daina ar smuiko rauda ir daugybė neišskaičiuojamų, ir, rodos, visai nepastebimų smulkmenų kartais palieka neužpustomus pėdsakus širdyje ir eilėraščiuos".

Visa tai ir davė peno jos dvasiniam pasauliui. Ji išleido penkias poezijos knygas — dvi Lietuvoje, vieną Vokietijoje ir dvi Amerikoje. Jos poezija spausdinta įvairiuose almanachuose, antologijose. Savo poezija ji priklauso neoromantinei estetinei minčiai. Jau savo pirmais eilėraščiais ji parodė savitą veidą, o ir tolimesnėje kūryboje ji nesusižavėjo modernizmais, nenukrypo į eksperimentus. Pirmasis poezijos rinkinys „Paklydę žodžiai", išleistas 1934 metais. Kaip pirmajame, taip ir visuose kituose rinkiniuose, eilėraščiai sudėti alfabetine tvarka. Ji neskaldo knygos į atskirus skyrius, o pateikia kaip vientisą lyrinį kūrinį. Pirmajame rinkinyje kalba apie savo meilę — dažnai tragišką ir nelaimingą, bet su viltimi vėl atgimti, prisikelti. Parodoje eksponuojama ši knyga su dedikacija B. Babrauskui: „Kai pavasaris žibuoklėm sužydės, nepaklydusių žodžių lauksi, kaip žvaigždės. 1934 kovo 21 d.".

Antrajame poezijos rinkinyje — „Vėjo smuikas", išleistame Kaune 1944 metais ji vėl dainuoja apie meilę. Bet ta meilė yra brandesnė, gilesnė, tvirtesnė. Šiame rinkinyje atsiranda ir religinių motyvų, o taip pat tėvynės netekimo nuojauta.

Trečiasis poezijos rinkinys, „Po svetimu dangum", išeina Vokietijoje. Nuo 1944 metų penkerius metus gyvena Austrijoje, Vokietijoje. Parodoje matome šią knygą su liūdna dedikacija poetui S. Santvarui: „Linksmosios vasaros dainos — čia negirdėsim niekados"...

Trečia knyga parašyta ant svetimos žemės ir po svetimu dangum. Joje atsispindi tautos nelaimė — be gimtųjų namų, bet su viltimi sugrįžti...Ir juo toliau, tuo labiau ta viltis blėso — įsiliedama į graudžią nostalgišką liūdesio dainą. Jos egziliniai eilėraščiai yra be galo santūrūs. Ji nekviečia į kovą, nedeklaruoja garsių šūkių. Keliais brūkšniais nupiešia graudų pilkosios tremties buities vaizdą, kuris sukelia šiurpą ir suvilgo akis ašaromis.

1949 metais abu su vyru pasiekia Ameriką. Abu mokytojauja. Gražina dalyvauja literatūriniame gyvenime. Bendradarbiauja žurnale bei metraštyje „Gabija", „Aiduose", „Draugę", „Žiburiuose" ir kt. Amerikoje 1957 metais pasirodo jos ketvirtoji knyga „Rugsėjo žvaigždės". Už šią knygą jai paskirta Lietuvių rašytojų draugijos premija.

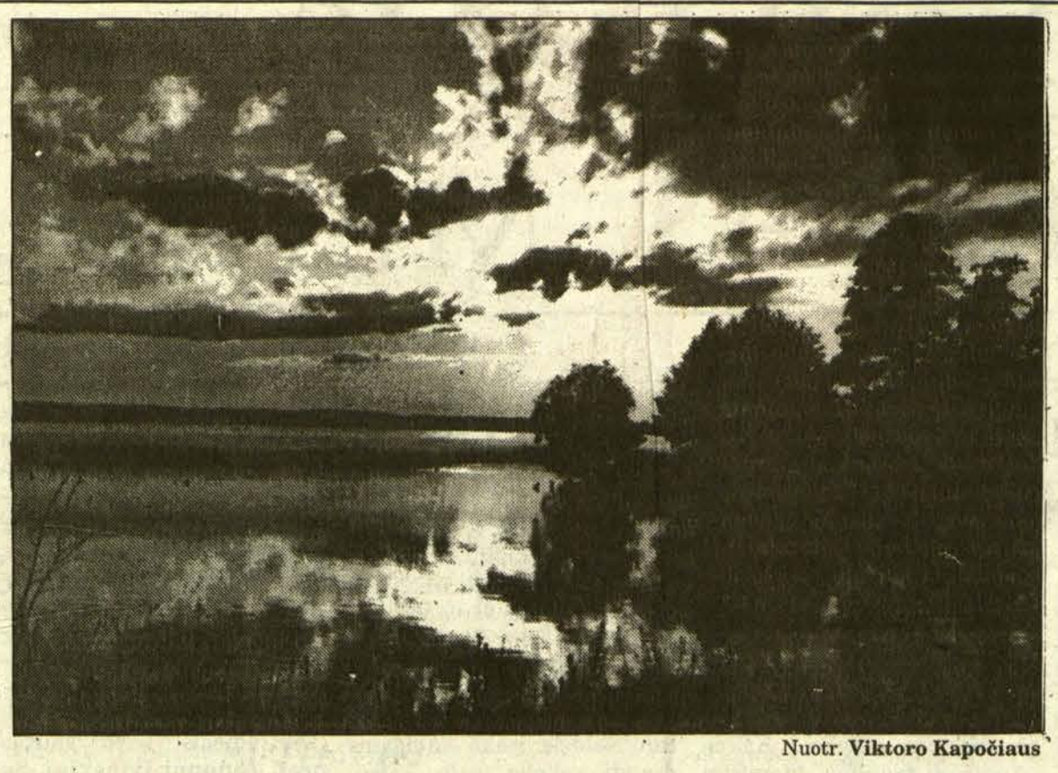

Nuotr. Viktoro Kapočiaus

Daugelis rašytojų, tokių, kaip A. Vaičiulaitis ir J. Aistis, palankiai vertino jos knygą. Štai ką rašo pastarasis savo recenzijoje „Aidų" žurnale: „Knyga išlaikiusi autorei būdingą ir aukštą meninį lygį. O tai yra daug, nes jai moterų poečių eilėje neginčiajamai tenka pirmoji vieta. Konkurenčių neturi, ir vargu ar greit jų besulauks... poetė, nors ir giliai jaučianti ir švelni, bet su kiek keistoka pažiūra į poeziją; ji turi būti rami, švari, tyra. Forma tobula, klasiška, išlaikyta..."

Paskutinis jos poezijos rinkinys — „Vakarė banga" išleistas 1968 metais. Jis yra tarytum dvigubas, nes jungia dukart tiek eilėraščių nei pirmieji... Gal jautė, kad tai paskutinė knyga. Vartydama jos rankraščius Čikagos archyve, mačiau, kad iš jų išeitų dar ne viena poezijos knyga. Bet po vyro mirties, matyt, pritrūko jėgų. Ir jos gražieji moteriškieji posmai nebyliai sugulė archyve, laukdami saulės spindulių, kurie prikeltų juos gyvenimui. Ar bus kas jais pasirūpins? Nežinia.

Vieni išeivijos poetai rašytojai džiaugsmingai sugrįžta gyventi į savo išsvajotą tėvynę, kiti pargabenami urnose — atsigulti ramiam poilsiui savojoj žemėj, tretieji gi — taip ir liks ilsėtis svetimoje žemėje. Tarp tokių ir yra Gražina Tulauskaitė. Tik jos sparnuota poezijos paukštė plasnoja šiuo metu virš gimtosios žemės, primindama apie savo meilę ir liūdesį...

Virginija Paplauskienė

POILSIO SAVAITĖ KENNEBUNKPORTE

(Atkelta iš 1 psl.)

Pati pianistė angliškai supažindino klausytojus su M. K. Čiurlioniu ir jo muzika, paskambino M. K. Čiurlionio Prelude opus 17 (1904). Ji studijuodama buvo pasirinkusi M. K. Čiurlionio muziką, apgynė desertaciją ir universitetas suteikė jai daktaro laipsnį.

Pabaigoje prie pianino koncerto prisidėjo ir solistė Angelė Kiaušaitė, padainuodama keletą lietuviškų liaudies dainų.

Antruoju koncertu penktadienio vakare buvo užbaigta ateitininkų svarstybų savaitė. Programą atliko, šiemet kaip ir kasmet, iš Kanados atvažiavusi Gina Čepkauskienė pianinu akompanuojant dr. Sauliui Cibui. Prisidėjo ir solistė Angelė Kiaušaitė, pianinu skambinant Esther Frances.

Pirmoje koncerto dalyje Gina ir Saulius atliko: „Jaunystė" (žodžiai Aisčio, muzika G. Gudauskienės). „Mano meilė" (žodžiai Danutės Mitkienės, muzika B. Budriūno), „Rūta" — (žodžiai K. Binkio, muzika Juozo Gruodžio), „Žvaigždutė" (žodžiai L. Stepanausko, muzika B. Dvariono), „Gintarėlis" (žodžiai L. Andriekaus, muzika G. Gudauskienės).

Angelė ir Esther atliko liaudies dainas: „Oi niekur niekur...", „Močiute širdele..." ir „Bijūnėlis..."

Gina ir Saulius: „Motinos rauda" iš Kantatos „Kryžių ir Rūpintojėlių Lietuva", žodžiai H. Nagio, muzika A. Stankevičiaus, ir „Jūratė ir Kastytis" K. V. Banaičio.

Antroje koncerto dalyje Angelė ir Esther atliko „Standchen" F. Schubert ir „Vilia" Franz Lehart.

Gina ir Saulius dar atliko „La Giromette" G. Sibella, „Lullaby" W.A. Mozart, „Viena" R. Sieczynski ir „Lakštingalos giesmė", žodžiai P. Babicko, muzika V. Kuprevičiaus. Pabaigai Gina, Angelė ir Saulius atliko G. Puccini — „O Mio Bambino Caro" ir kt. kūrinius.

Visi klausytojai sužavėti solisčių pasirodymu, ilgais plojimais prašė pakartojimo kūrinį. Po abiejų koncertų tėvai pranciškonai paruošė vaišes, kurių metu visi turėjo progos geriau susipažinti ir pasidalinti įspūdžiais.

Šios ateitininkų savaitės ruošėjai paskelbė, kad Žolinių šventės savaitėje ir 1999 m. ateitininkų savaitė bus čia ruošiama ir prašė, kad jau dabar užsisakytų kambarius kitiems metams.

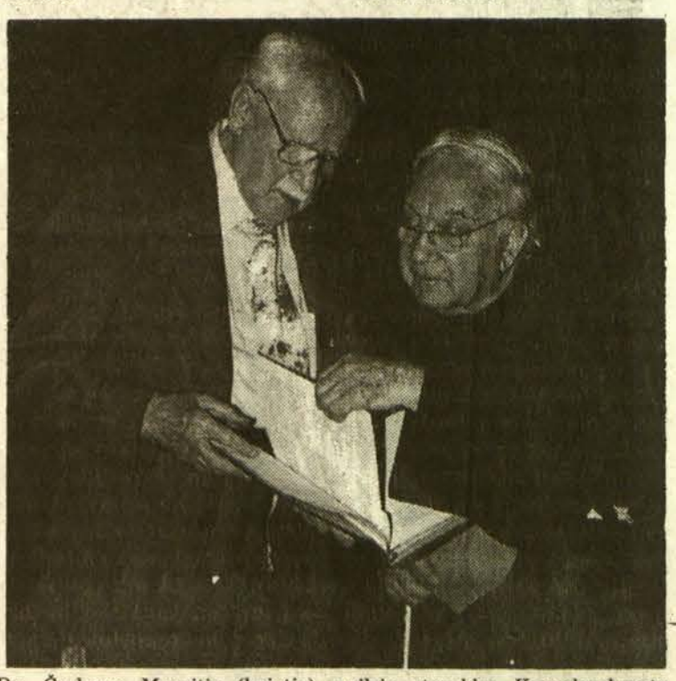

Dr. Česlovas Masaitis (kairėje), poilsio stovyklos Kennebunkporte ruošėjas, ir t. Leonardas Andriekus, stovyklos kapelionas.

Kas ir kur?

LAIKAS SKUBA

Prisimenat? Nekantriai laukėm atsibundančio pavasario. Sulaukėm. Bet jis buvo toks trumpas. Teko džiaugtis atskubėjusios vasaros grožybėmis, dosnios saulės dovanomis. Bet ar ilgai? Reikia tik į kalendorių pažvelgti ir — ruduo per slenkstį žengia. Daug kas liks tik gražių dienų ir įvykių prisiminimas.

Čikagos Lietuvių moterų klubo narės, švęsdamos 75 metų veiklos jubiliejų, su nostalgija ir šiltu jausmu širdyse, džiaugiasi, galėdamos sudaryti didžiulę gerų darbų puokštę: žiedai įvairiaspalviai, didesni ir mažesni, kruopščiai puoselėti. Tai labdaros darbai, tiek skirti Lietuvai, tiek čia, Amerikoje, lietuviškų tradicijų palaikymas, skatinimas lietuvių kilmės studentams siekti aukštesnio išsilavinimo universitetuose, skiriant jiems stipendijas, parama lietuvių spaudai, radijui, ištiesiama ranka į vargą patekusiom šeimom, bendravimas su kitomis lietuvių organizacijomis. Išvardinti viską yra neįmanoma, nes laikas greitai bėga...

Ypač gražus darbų puokštės žiedas yra tradicinis „Gintaro" pokylis. Tai jaunų, lietuvių kilmės gintarėlių pristatymas visuomenei. Yra malonu, kada trečios ir ketvirtos kartos jaunuolės linksta prie lietuviško kamieno, nors ne viena jų jau turi nelietuvišką pavardę.

Su pasirinkta liaudies dainos melodija, palydima tėvelio, žengia į salę gintarėlė, grakščiai nusilenkia savo mamai ir svečiams. Jos rankoje trispalvė gėlių puokštė, ant kaklo — gintaro puošmena. Genovaitė Giedraitytė Maluskienė pateikia trumpą žiupsnelį žinių apie kiekvienos debiutantės akademinius bei organizacinius pasiekimus. Šokama tautinių šokių pynė: blezdingėlė, sadutė ir abrūsėlis. Net pavydas kyla, stebint jaunatvišką, neapribojamą energiją, ypač kada į kotilijoną įsijungia gintarėlių palydovai, net svečių kojos pradeda nerimti... Visi šokiai atlikti stebėtinu tikslumu. Tai ilgametės „Gintaro" pokylių choreografės Simonettos (Giedraitytės) Pacek dėka. Štai šių metų gintarėlės: Lisa-Marie Rose Cerny, Kerry Kathleen Jagiella, Erica Christine McCarl, Jenny Marie Nambo, Amy Marie Rice, Amy Anne Simėnas, Kathleen Nora Simėnas.

Lietuvos gen. konsulas Giedrius Apuokas palydimas į „Gintaro" pokylio salė Rimos Kuprytės (kairėje) ir Gajos Sidrytės. Pokylis buvo Beverly Country Club patalpose.

Čikagos Lietuvių moterų klubo ruošto „Gintaro" pokylio metu visuomenei pristatytos šios gintarėlės — I eil. iš kairės: Kerry Kathleen Jagiella, Erica Christine McCarl, Amy Anne Simėnas; II eil.: Kathleen Nora Simėnas, Lisa-Marie Rose Cerney, Jenny Marie Nambo, Amy Marie Rice.

Literatūros vakaro Dainavoje programos dalyviai. Iš kairės; muz. Alvydas Vasaitis, smuikininkas Valdas Vasaitis, poetė Daiva Karužaitė, poetė rašytoja Julija Gylienė, dainininkas Algimantas Barniškis, dainininkė dr. Vilija Kerelytė ir poetas Apolinaras Bagdonas. Nuotr. **K. Ambrozaičio**

LITERATŪROS IR MUZIKOS VAKARAS DAINAVOJE

Atsisveikinant su Dainava, Fronto bičiulių savaitės (nuo rugp. 16-23 d.) šeštadienio vakare, rugp. 22 d. įvyko literatūros ir muzikos rečitalis. Pirmoji savo kūrybą skaitė poetė ir dailininkė Daiva Karužaitė. Baigusi Liberal Arts magistro laipsniu, ji dirba kaip patarėja šeimoms ir paaugliams, turintiems problemų. Dailę studijavo Meredith kolegijoje N. Caroline ir Northeastern un-te. Daiva yra dalyvavusi grupinėse lietuvių ir amerikiečių dailės parodose. Eilėraščius rašyti ji pradėjo 1970 metais. Jos poezija buvo spausdinta Northeastern un-to antologijoje ir poezijos žurnale „Troglodyte". Šiuo metu Daiva ruošia pirmąjį savo eilėraščių rinkinį. Tą vakarą ji paskaitė keletą naujausių savo eilėraščių, kurie yra intymūs, giliai išgyventi, muzikalūs ir įdomūs savo forma bei turiniu.

Pirmą kartą Dainavoje dalyvavo jaunas, gabus smuikininkas Valdas Vasaitis su savo tėvu muziku Alvydu, kuris šį vakarą jam akompanavo. Valdas pradėjo smuikuoti jau nuo penkerių metų Suzuki mokymo metodo mokykloje, kur muzikuoti jam padėjo Edward Kreitman. Po šešerių metų Valdas perėjo mokytis pas Matt Mantell, kur studijas tęsia ir dabar. Valdo repertuare daugiausia klasikiniai kūriniai ir klasikinis studento repertuaras. Būdamas gimnazijoje, visus ketverius metus jis buvo Saint Xavier universiteto kamerinio orkestro koncertmeisteriu. Paskutiniais metais su šiuo kameriniu orkestru Valdas grojo Mendelsson smuiko koncerto pirmąją dalį. Valdas taip pat groja keliuose styginiuose kvartetuose.

Tą vakarą meistriški Valdo smuiko garsai atskleidė neeilinę talentą jėgą. Akompanuojant tėvui, Valdas grojo W. A. Mozart sonatą F Dur, K. 376 (K374d) „Allegro", F. Kreisler „Preludium und Allegro" (Pugnani stilius), H. Wieniewski „Scherzo — Tarantela Op. 16", J. Massenet „Meditation" iš operos „Thais", ir P. Sarasate „Zigeunerweisen".

Alvydas Vasaitis jautriai skambino R. A. Schumann „Traumerei". Alvydas jau tiek daug yra atidavęs lietuvių operai ir muzikiniam pasauliui, kad būtų sunku išvardinti visus jo nuopelnus. Jis — Čikagos lietuvių operos meno vadovas ir dirigentas, akompaniatorius. Parengė ir dirigavo G. Donizetti „L'Elisir d'Amore", „Lucia di Lammermour", G. Verdi „Nabucco", R. Leoncavallo „I Pagliacci", C. Orff'o sceninės kantatos „Carmina Burana" C. M. von Weber „Der Freischutz", A. Ponchielli „I Lituani" pastatymus. 1985 metais A. Vasaičio Vilniaus Operos ir baleto teatre diriguojamos G. Verdi „La Traviatos" laukė didelis pasisekimas. 1988 m. jis vėl kviečiamas į Vilnių ir su Lietuvos nacionalinės Filharmonijos simfoniniu orkestru diriguoja J. Brahms simfoniją ir Jakubėno simfoninius kūrinius. Čikagoje — vėl su lietuvių opera — G. Verdi „Otello", V. Bellni „Norma", V. Klovos „Pilėnai", G. Bizet „Perlų žvejai".

Alvydas Vasaitis taip pat yra ir talentingas pianistas, dalyvavęs daugelyje koncertų ir laimėjęs Amerikos vidurio vakarų muzikos festivalio aukš-iausią premiją už L. van Beethoven'o kūrinių atlikimą. Jis taip pat dažnas instrumentalistų bei solistų koncertmeisteris. 1991 metais Alvydui Vasaičiui paskirta JAV Bendruomenės Kultūros premija.

Alvydas — matematikas ir chemikas. Taip pat „žaidžiu su kompiuteriais" — nusišypsojo paklaustas. A. Vasaitis baigęs Loyola un-tą, o muzikos mokslus — Urbanoje. Šio vakaro honorarą Alvydas paskyrė Dainavai. Abiejų Vasaičių koncertas buvo graži staigmena. Po jų pasirodymo klausytojai išreikalavo encore. Girdėjome Monte „Čardašą" ir Jean Williams ištrauką iš „Schindlers List".

Norėčiau paminėti, kad labai gerą pianiną, kuriuo jau antri metai naudojasi Dainavos vakarinių programų dalyviai yra padovanojusi prof. St. Kolupailos duktė Eugenija Kolupailaitė. Tai jos motinos a.a. pianistės Janinos Kolupailienės pianinas. Šia didele dovana ilgus metus galės naudotis talentingi mūsų muzikai ir dainininkai.

Šiame literatūros ir muzikos vakare buvo paminėtas ir poetas kun. Aleksandras Arminas — Venancijus Ališas, gimęs prieš 90 metų Vilkaviškio apylinkėse. Pradėjęs kurti poeziją jau kunigų seminarijoje, pirmąjį savo rinkinį „San Bento varpai" jis išleido Brazilijoje. Kunigavęs netoli Sao Paulo, Maua mieste, parapijiečių buvo labai mylimas, pasižymėjęs gerais darbais. Po jo mirties 1975 metais, Aleksandro Armino vardu buvo pavadinta miesto aikštė, mokyklos, draugijos. Brazilijoje dar išėjo jo „Pietų kryžius", „Cascata Cristalina". Pomirtinė Venancijaus Ališo poezijos rinktinė „Anapus marių", redaguota K. Bradūno, išėjo 1984 metais Čikagoje.

Buvo perskaityti keli V. Ališo eilėraščiai. Jo poezija mistiškai egzotiška, skambi, nuspalvinta tropikiniu peizažu. Antrojoje vakaro dalyje girdėjome tikrą žemaičių poetą Apolinarą Bagdoną (Bagduoną...). Jis studijavo lotynų kalbą, lietuvių literatūrą ir pedagogiką. Un-tą baigė 1944 metais. Studijavo Čikagos un-te, įgijo magistro laipsnį iš klasikinių lotynų ir graikų kalbų. Kurį laiką dėstė lotynų kalbą Alabamos berniukų gimnazijoje, vėliau lotynų kalbą Illinois State un-te. Dirbęs jis buvo ir stiklo fabrike, ir YMCA iki pat pensijos. Dėstė taipogi ir lietuviškose mokyklose. Apolinaras yra turbūt vienintelis lietuvių poetas, rašąs žemaitiškai. Jo knygos: „Pruo gintara longa", „Medviegale pasaka", „Gyvenimas ne jukaas", „Žodžiai į tolį", „Likimo antspaudas", „Likema laiptaaas". O šiais metais Vilniuje išėjo „Nemirštančios godos". Apolinaras paskaitė žemaitiškų eilėraščių, kuriuos klausytojai, ypač žemaičiai, sutiko labai šiltai.

Dr. Vilija Kerelytė ir Algimantas Barniškis atvežė Dainavai estradines ir liaudies dainas. Čikaga ir jos apylinkės abu šiuos dainininkus gerai pažįsta. Be jų neapsieina pokyliai, gegužinės, įvairūs susibūrimai, radijo valandėlės. Juodu padovanojo šiam vakarui įdomią, linksmą nuotaikingų melodijų programą.

Gydytoja Vilija Kerelytė gali ne vienam mūsų padėti atstatyti iškreiptą stuburą, raumenų sutrikimus, ji yra chiropraktikos ir akupunktūros specialistė, moka pritaikyti įvairias dietas, vitaminus, naudoja pačius naujausius japoniško masažo metodus. Na, ir dainuoja! Dėsto ji biologiją Moraine Valley Community College, bet muzika ją viliojo visą gyvenimą. Dainavimo mokėsi pas I. Motekaitienė ir A. Dičiūtę. Balso lavinimo studijas Vilija baigė American Concervatory of Chicago.

Algimantas Barniškis taip pat labai gerai žinomas Čikagoje. Baigęs Kauno J. Gruodžio konservatorijos dainavimo klasę pas savo tėvą Apseliomą Barniškį, jis įstojo į Vilniaus Muzikos Akademiją, kurią baigė 1983 metais, gaudamas operos bei kamerinio dainininko kvalifikacijas. Nuo 1983 metų dėstė Vilniaus konservatorijoje, dalyvavo koncertuose Europoje, o nuo 1992 metų savo muzikinę veiklą tęsia Čikagoje. Vargonuoja Brighton Park bažnyčioje, dainavo „Dainavos" ansamblyje, operos chore, o operoje „Čigonų baronas" dainavo Carnere rolę. Su savo orkestru Algimantas dalyvauja įvairiuose pasirodymuose.

Vilijos ir Algimanto dainos, po klasikinės vakaro dalies išjudino susimąsčiusius klausytojus. Ne vieną dainą abu dainininkai turėjo pakartoti, prašant vis daugiau ir daugiau. Visiems įsijungus į bendrą dainą, po programos, prie vaišių dar teko ir pasišokti. Gaila, kad Algimantas ir dr. Vilija turėjo tą pačią naktį grįžti į Čikagą, kur Algimanto laukė ankstyvi sekmadienio įsipareigojimai.

Literatūros ir muzikos vakarą vedė Julija Gylienė.

J.G.

„MAN VISUOMET MALONU ATVYKTI Į ČIKAGĄ"

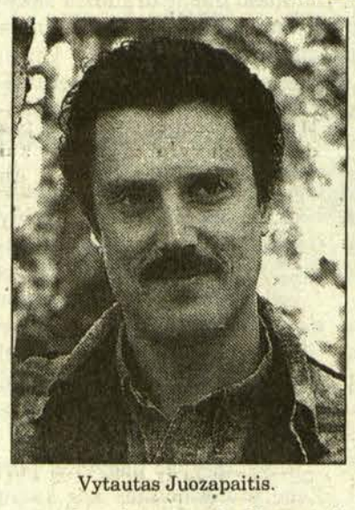

Vytautas Juozapaitis.

Paskambinau sol. Vytautui Juozapaičiui į Lietuvą, kai čia buvo jau vėlyva popietė, na, o ten laikrodžiai jau turėjo rodyti apie vienuoliktą vakaro. Vėloka, tačiau vardan to, kad pavyktų pasikalbėti, kartais galima ir šiek tiek nusižengti etiketui. Juolab, kad meno žmonėms toks laikas pats tinkamiausias. Rytais jų nesinori žadinti, o kitu metu surasti tiesiog atsitiktinio pasisekimo reikalas. Po keleto asmeniškų — kaip sekasi, norėjai paklausti ir tai, kas įdomu skaitytojui.

— Jūsų praėjęs sezonas baigėsi ypatinga premjera?

— Iš tikrųjų tai ne teatrinio sezono premjera. Tarptautiniame Vilniaus festivalyje teko dalyvauti V. A. Mocarto operos „Visos jos tokios" pastatyme. Tai vienkartinis projektas, kuriame dalyvavo amerikietė, kanadietis, vokietė, prancūzė ir trys lietuviai, tame tarpe vienam vaidmeniui buvau pakviestas ir aš.

— Ar vasara, kaip ir daugumai teatro žmonių, buvo tik atostogos?

—Su šeima atostogavome Belgijoje. Išties tai buvo privati kelionė, tačiau ir jos metu teko dainuoti. Buvome pakviesti į Gento (miest. Belgijoje miesto šventę, kuri yra žinoma ir populiari visoje šalyje. Ji taip ir vadinasi — Gento Fest.

Pasaulio lietuvių dainų šventėje Vilniuje, kur sutikau ir čikagiečius, pritariant chorui, dainavau Ūdrio dainą.

— Kaip vertinat savo populiarumą Amerikos lietuvių tarpe, nes štai jau trys vaidmenys sukurti Čikagos Lietuvių operoje, o dabar vėl pakviestas, šįkart soliniam koncertui?

— Net ir nežinau... Nesu aš populiariausias. Turbūt esu kviečiamas gerų draugų dėka.

— Ar lėmė Jūsų sutikimą čia vėl atvykti tai, kad pakvietė Lietuvos vaikų globos būrelis „Saulutė"?

— Be abejo. Labai svarbu, kad vaikų globos fondas pakvietė. Didžiulė garbė prisidėti prie aukų rinkimo, kurios skiriamos Lietuvos našlaičiams. Teko girdėti, kad šį koncertų ciklą pratęs ir kitį populiarūs operos solistai. Bet kuriuo atveju, yra labai malonu, kai kviečia.

— Amerikoje populiarūs labdaros koncertai, renginiai, kurių pelnas skiriamas įvairiausiems tikslams. O kaip Lietuvoje?

— Nėra populiarūs. Be to, jie atlieka labai skirtingą misiją. Galbūt populiaresni, kuriuos rengia roko muzikantai. Žinoma, vyksta, tačiau lietuviai nelabai aukoja.

— Kokiais vaidmenimis prasidėjo šis ruduo?

— Lietuvos Operos ir baleto teatre šį sezoną pradėsiu Valentino vaidmeniu Š. Guno operoje „Faustas", o Kauno Valstybiniame muzikiniame teatre jau suvaidinta operos „Marta" ir „Paganinis".

— Sezonas baigėsi. Sezonas prasideda. Visas artistų gyvenimas skaičiuojamas sezonais. Gyvenimas ant scenos. O kas gi džiugina, nulipus nuo jos?

— Šeima. Vaikai auga. Išskirtinė galimybė atostogauti visiems kartu. Džiaugiuosi tuo, kaip ir visi normalūs žmonės. Sukasi gyvenimo ratas, sukiesi kaip voverė rate. Kuo tu daugiau populiarėji, tuo daugiau įsisuki į tą ratą. Be dainavimo dainininkui mažai kas svarbu. Todėl, net ir mažiausi džiaugsmai, kartais atrodo tokie dideli!

Kalbėjosi
Dijana Giedgaudaitė

Leidiniai

REIKALINGA KNYGUTĖ APIE NEREIKALINGUS ŽODŽIUS

ARVYDAS BARZDUKAS

Algimantas Taškūnas. *Nereikalingų svetimžodžių rinkinys.* Lietuvos Studijų Sambūris Tasmanijos universitete P.O. Box 777, Sandy Bay, Tas 7006, Australia. 64 psl., kaina su persiuntimu 7 dol.

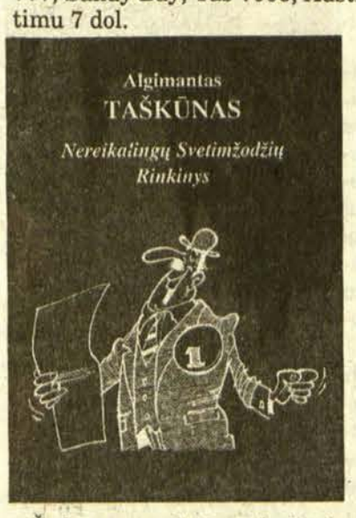

Žodynus naudojame, kai reikia pasižiūrėti, ką žodis reiškia, kaip žodį teisingai rašyti ar kaip jį vartoti. Deja, pastaraisiais laikais lietuvių kalbą ištiko baisi „trauma" ir lietuviškoj spaudoj bei vartosenoj atsirado aibė žodžių, kurių jokiame žodyne kol kas nėra. Jokiame t.y., išskyrus Algimanto Taškūno parengtame ir išleistame „Nereikalingų svetimžodžių rinkinyje". Tai knygutė, kurioje surašyta daugiau kaip tūkstantis žodžių, be kurių galima — iš tikro, net ir reikia — apsieiti.

Autorius įvade sako, kad knygutėje nėra nei vieno „sugalvoto" žodžio. Visi jie „tikri", surinkti iš gyvosios lietuvių kalbos Lietuvoj ir svetur. Tai naujieji barbarizmai, kurie pradeda išstumti grynus lietuviškus ar ir seniai priimtus, įpilietintus ir moderniai kalbai būtinus tarptautinius žodžius. Nors autorius pabrėžia, jog jo rinkinys nėra nei „lituanistinis veikalas, nei vadovėlis, žodynas ar mokslinė kritika", knygutėje kruopščiai sukaupta ne tik daugybė dabar kalboj dažnų žodžių, bet nemažai ir kitos, įdomios bei naudingos kalbinės informacijos.

Knygutę verta ištisai perskaityti ir daugelį nevartotinų žodžių įsidėmėti. Stačiai nuostabu, kad beveik kiekvienam tokiam žodžiui yra visai geras, dažnai girdėtas ir žinomas lietuviškas atitikmuo. Taigi, naujieji barbarizmai į kalbą skverbiasi grynai dėl kalbančių ar rašančių apsileidimo ar dėl noro „išmintingesniais" pasirodyti.

Rinkiny kai kuriems žodžiams pateikiamas ir platesnis jų vartosenos ar prasmės paaiškinimas, bei nuoroda, kad vienam kitam vis tik nėra tinkamo vertimo į lietuvių kalbą. Tokius „patogius" išsireiškimus, kaip, pvz., „nota" (diplomatijoj) ar „terminalas" (naftos pramonėj) tenka jau gana kebliais keliais žodžiais lietuviškai pakeisti. Taip pat, kaip tie, kurie moka ir lietuvių, ir anglų kalbą dažnai pastebi, kad kai kurių bandomų „išūnyti" žodžių prasmės lietuvių kalboje tampa sumaišytos. Pvz., rinkiny nurodyta, kad, užuot „prisitaikyti" naudojant žodį „adoptuotis", angliškas žodis „adapt" tapo sumaišytas su „adopt".

Daugelis, kurie lietuviškai išmoko ne mokykloje, bet iš tėvų ir savomis pastangomis, nusišypsos, paskaitę autoriaus pastabą, kad, pvz., kalbininkai dabar draudžia sakyti *motociklistas* ir kad reikia sakyti *motoklininkas.* Girdi, priesaga — *istas,* nelietuviška. Tai argi, klausia Taškūnas, į koncertą eisime klausyti *pianinko?* Kalbininkai tikriausia tokiai *dilemai* (atsikvėpiau, nes šio žodžio rinkiny nėra) turi patogų paaiškinimą, bet kad lietuvių kalbos taisyklėse dar vis tebėra per daug dirbtinio *pedantiškumo* (irgi, nepasmerktas žodis), tai tikra tiesa. Išmintingiau būtų rūpintis didesnėm žodyno bėdom.

Knygutę ypač pagyvina puikios, profesionalios kai kurių žodžių iliustracijos — Kev Bailey plunksnos piešiniai. Čia randame ir „emocijų kontroliavimą", kur žmogus šypsosi, dideliam asmeniui ant kojos pirštų užkritus, ir ant dėžės stovintį „parlamentarą", ir du romėnus, „bandažuojančius" karste sėdintį nustebusį trečią, ir „varsuotą damą" su žirklėmis rankoje. Bet geriausiai pavaizduota tai „kantri muzika", kuri nieko bendra neturi nei su kantrumu, nei su kantrybe. Pasirodo, taip dabar vadinama tai, kas Amerikoje žinoma kaip „country music". Taškūnas sako, kad ginčai, kaip tokią muziką reikėtų pavadinti, dar nesibaigę, tad „būkim kantrūs". O knygos pabaigoj išspausdintus, tokiais nevartotinais barbarizmais išpuoštos kalbos pavyzdžius, kuriuos sušaržavo Antanas Musteikis, turėtų perskaityti kiekvienas: tikrai tenka raudonuoti, jog, ypač Lietuvos dabartinėj spaudoj dažnai prie tokios kalbos mišrainės visai ir, atrodo, tiesiog nepastebimai, priartėjama artikrovėje.

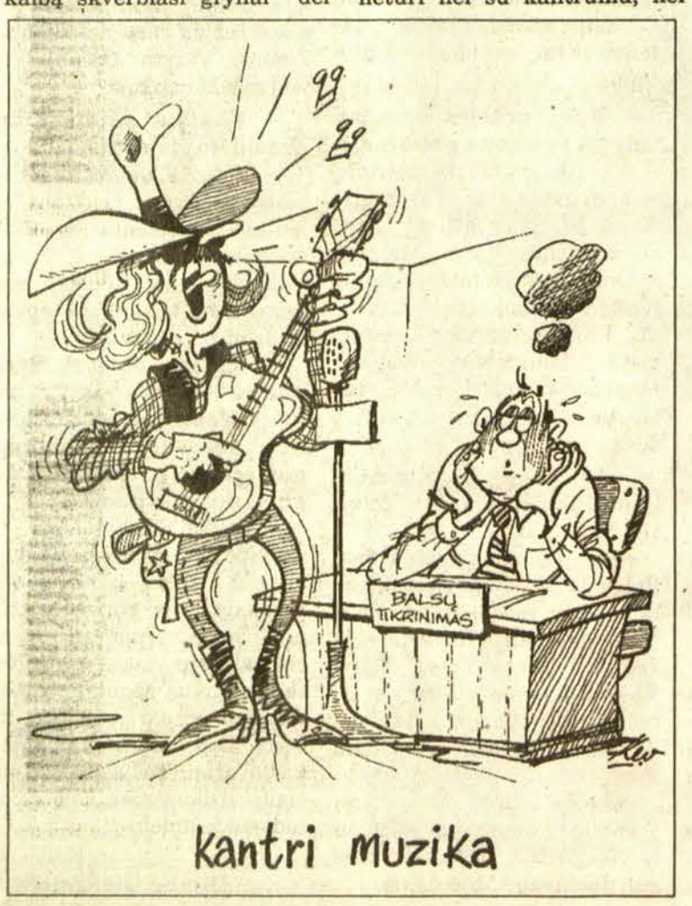

Knygutėj yra ir kai kurių neaiškumų. Pvz., žodis „varsuotas", pasirodo, nėra kilęs iš kito nevartotino barbarizmo „varsa" (= spalva), bet, „pagal Fraenkel", reiškia „kudlotas" arba „gauruotas". Kas tas Fraenkel, autorius taip ir nenurodo. Taip pat būtų pravertęs ir atidesnis korektūros perskaitymas. Pavyzdžiui, sutrumpinimų sąraše nerandame nei „TŽŽ" (tarp naudotų šaltinių, „Mokyklinis tarptautinių žodžių žodynas" nurodomas MTŽ arba TTŽ), nei „SBL" (psl. 14, Skardžius, Barzdukas, Laurinaitis, kitur nurodomi LKV?), nors tekste abu sutrumpinimai yra. Ir, „tikras kalbininkas" būtų pataisęs knygutės pavadinimą bei naudotų knygų pavadinimų rašymą kitur: lietuviškai, pavadinimuose ir antraštėse kiekvieno žodžio nepradėdami didžiąja raide.

Reikia tikėtis, kad leidinėlį po ranka pasidės bent jau kiekvieno lietuviško laikraščio redakcija, nors jį turėtų turėti ir visi laikraščių bendradarbiai, ypač kai kurių studijų dienų darbotvarkių sudarynėtojai. Knygutę skaitant, tikrai atsiveria akys, kokiam svetimų žodžių potvynio pavojuje dabar yra atsiradusi mūsų brangi, mylima, bet, deja, trapi ir beginklė lietuvių kalba. Jei, pirmą kartą nepriklausomybę atgavus, buvo pajėgta kalbą išvalyti nuo *abrūsų, spaviednių, pėdnyčių, nedėlių, skarvadų* ir panašių „grožybių" tai dabar ir mūsų laikraštininkai, ir net kai kurie kalbininkai su džiaugsmu prie širdies glaudžia lygiai tos pačios rūšies naujus barbarizmus — esą, juo daugiau žodžių, tuo geriau. Kaip ir kiekvienoj kalboj, žodyno platėjimas būtų visai priimtas, jei tokiais barbarizmais nebūtų nuožmiai keičiami gražūs, gryni ir visai tinkami lietuviški žodžiai bei išsireiškimai. Turint Taškūno knygutę, to galima pradėt išvengti.

DR. GIRDŽIUS — IR PRIE ARKLO, IR PRIE LYROS

SONĖ PIPIRAITĖ-TOMARIENĖ

„Nuo arklo prie lyros" — tai pomirtinė Prano Dom. Girdžiaus esių — apybraižų knyga, 126 p., sulasiota ir sutvarkyta jo sūnaus Dovydo, redaguota Birutės Nagienės, išleista 1998 m. „Nepriklausomos Lietuvos" Montrealyje, Kanadoje.

Iš viršelio žvelgia pats autorius, o žvilgsnis ne į skaitytoją, bet kažkur į tolį — gal į Lietuvą, gal į amžinybę... Iš knygos vardo, kuris paimtas iš Maironio poemos, jau aišku, kad bus kalbama apie Lietuvos poezijos eigą. Ne tik apie poezijos eigą, bet ir apie kitus, Lietuvą liečiančius dalykus, ypač jos kaimo buitį.

Knyga pradedama *Aukso altoriaus,* tos didžiosios maldaknygės aptarimu, bet ne nuo jos „lyros" — giesmių bei psalmių ar litanijų, — o nuo ten esančių pamokymų: kaip rengtis prie „spaviednės" ir suskaičiuoti „griekus", kada klauptis ar stotis, ką mąstyti per šv. Mišias, kaip ir kur melstis... pabrėžiant jaunuolių sekso nusikaltimus, o visai neminint vagių, žmonių, mušeikų, prievartautojų (tarsi jų nė nebūtų), prakeikiant visokius susibūrimus, ypač šokius, vadinant juos „šunbaliais", patariant užuot jų skaityti geras knygas (aišku, gimininga *Aukso altoriui,* pvz., *Raktas ing dangų, Pekla ir stebuklai...* Tamsiausioj spaudos draudimo nakty žybsi liepsnelės — tai Aukso altoriai skaitomiausia to meto knyga. Ten ne vien smerkimai ir barimai, bet ir gražios stebuklingos istorijos apie rožančiaus atsiradimą, apie stebuklus... Karalienei Jadvygai (naujausioji lenkų šventoji) mirštant, ją aplanko visas būrys šventųjų mergelių (Magdalena, Kotryna, Teklė, Uršulė)... Šv. Alfonsui rožančių kalbant, iš burnos lekia rožės... O atlaidai! atlaidai! Už rožančių, už visokias maldas maldeles, už švento vardo ištarimą, už bažnyčių lankymą... Gyvas būdamas, gali nusipelnyti, jei ne dangų, tai bent skaistyklą...

Deja, maldaknygės kalba prasta — daug lenkiškų barbarizmų, daug klaidų, kad „nelengva atskirti spaustuvės klaidas nuo kitokių" (7 p.). Panaši pastaba iš dalies kartais tinka ir šiai knygai.

Tartum iš kokios aukštos varpinės lango (varpus vokiečiai išvežė) autorius stebi ne tik dabartinę, bet ir senovinę Lietuvą. Tamsi spaudos draudimo naktis. Gaidžio išbudinti, pokši sutartinai klojime spragilai; knygnešiai Maironio poeziją per sieną neša, o pats poetas lošia „vintę" su načalninkais, kurie tuos jo pavasario nešėjus į Sibirą grūda... Jurgelionis piktinasi, kad Maironis „jausmo pilnumo" neturi, o autorius nesutinka: Maironis, jautrus poetas (ašarėlė ant skruosto, Liucernos varpams gimtinę priminus) kenčia, kai mylimoj tėvynėj „šaltas šiaurės vėjas blaško žmones ir girelę" ir „mus iš miego kelte kelia"). Jis ir pranašas, ir žmonių dainuojamas, giedamas, deklamuojamas, per tamsias, žiaurias vergijos naktis neužtemęs, pavasarį pranašavęs; ir miręs gyvas: Kudirką uždraudus, žmonės gieda „Lietuva brangi", šaukia „Marija, išgelbėk nuo priešo baisaus" ...Taigi, „Maironi, labanakt!" — labai klaidingas jaunųjų poetų linkėjimas.

Vėl ir vėl *Aukso altoriaus* atšvaitai sumirga knygoje. Esą, ta maldaknygė atstojusi Bibliją, kuri lietuviškai tepasirodė tik po 300 metų, ji saugojusi Lietuvą nuo pravoslavijos — taigi, nuo surusėjimo, nuo kreivo tikėjimo, nuo nuodėmių.

Autorius mato ir „prūsų" kraštą, kur žvyruotais takeliais nevaikšto joks ubagas, kur ir šunys pagal taisykles loja, bet žmonės širdžių neturi. Tuo tarpu šiapus sienos — purvas, skurdas, gyvuliai dvasinami, nes ir žmonės pusbadžiai, bet ėriukai su veršiukais šilumoj — virtuvėje vaikų mylimi, glostomi, vištelės gal lovoj deda, asloje lesa... nešvaru... bet jauku, nes širdys šiltos. Net „buožė, tas liaudies priešas", atleidžia lazdyne užsižioplinusiam piemenukui, kai karvės subridusios į svetimą atolą, nes buožė irgi žmogus (ne toks kaip Baltušio *Parduotose vasarose).* Maironio čia nėra, jis dvarely su lietuviškom bajoraitėm... Bet Maironį tie purvabridžiai prie širdies priglaudė, o šaltaširdžiai „prūsai" aukso altorius ir Maironio pranašystes spausdina.

Ir vėl grįžta autorius į kaimą, prie jo darbų ir vargų. O vargų daug: ir piemenims, ir vaikams, ir velnio pinklės, ir karčema... Nuo karčemos tik žingsnis — ir vėl Maironis. Taip staiga? Visiškai logiškai. Autorius su tokia netikėta logika eina per visą savo knygą. Įdomios tos staigmenos. Čia pat ir klojimo teatras, vakaruškos, *Aukso altoriaus* prakeikti „šunbaliai", vainikėlį pametusiųjų bėdos... vaiko kinkų drebėjimas, klebonui kalėdojant, ir teatras — vėl Maironis, o dar ir Krėvė su *Šarūnu*; ir klebonų materializmas, už krikštą plėšiant po 10 rublių, ir jaunas vikaras Maironis, be klebono leidimo sutuokęs jauną porą; ir Jablonskis varo iš bažnyčių „mučelninkus", „pūstelninkus", „spaviednę".

Ir taip, nuo vieno krašto į kitą, „nuo krakoviako prie fokstroto" autorius šoka, skrajodamas nuo piemenukų ir ubagų į Paryžių, iš Paryžiaus atgal į Dievo Kūno atlaidus...

Knyga baigiasi „Pranašystėmis" — daug skaudžių, karčių žodžių, nes enciklikas rašęs ne tik Leonas XIII, bet ir du Vladimirai (nesunku juos atspėti), o pagal juos: Trys karaliai su giminėm — į Sibirą, piemenys — į komjaunimą, jautis su asilu — papjauti, nes nėra ko valgyti...

Knyga įvairi ir įdomi ne tik turiniu, bet žavi savo talentingai originaliu stiliumi, netikėtai šuoliais, nelauktomis, bet logiškomis išvadomis. Dailiai išleista, labai aiškus šriftas — ir pažiūrėti, ir skaityti malonu.

Pranas Dom. Girdžius (1902.XII.9 Rauktiškių km., Jurbarko v., Raseinių ap. — 1997.III.24 Montrealy, Kanadoje) yra išleidęs dar dvi knygas: *Tos pačios motinos sūnūs* (Donelaitis, Strazdas, Mickevičius) 1974 ir 1981; *Vėpūtiniai* (Taryčios ir parodijos) 1987, abi išėjo Čikagoje, JAV.

Girdžius buvo baigęs Kauno Vytauto Didžiojo Universitete humanitarinių mokslų fakultetą (literatūrą ir klasikines kalbas). Mokytojavo Tauragėje (lietuvių k.), Pasvaly, Jurbarke (lotynų k.) ir Kaune. Taigi, paliko būrį mokinių ir Lietuvoje, ir išsklidusių po pasaulį. Antrai okupacijai artėjant, jis su šeima išvyko į Paryžių, kur labai vargingai gyveno, bet vis tiek Sorbonos universitete gilino studijas. Iš Prancūzijos, padedamas savo buvusios tauragiškės mokinės, su žmona Stase Idzelyte ir abiem sūnumis apie 1949 m. atvyko į Čikagą, JAV. 1952 m. visi persikėlė į prancūzišką Montrealį, Kanadoje, kur palaidojo žmoną. Iki pat mirties Girdžius domėjosi Lietuvos reikalais, sekė jos literatūrinį gyvenimą, ypač lietuvių poetų veiklą Lietuvoje ir užsieny.

Pirmųjų jo knygų laidos jau išpirktos, bet knygą *Nuo arklo prie lyros* lengva gauti, pasiuntus 12 JAV dolerių (čekiu ar „money order") šiuo adresu: David Girdžius, 912 Grau, St. Laurent, Quebec, Canada H4N 2C7.

Ką Algimantas Taškūnas pasakytų, Vilniaus gatvėje pamatęs tokį užrašą?

KNYGA ATIDENGIA „GIMDYMO SKAUSMUS"

Amerikos Lietuvių Tarybos kūrimosi 1939-1941 metais atspindžiai dokumentuose ir spaudoje yra ne tik tema, bet ir pavadinimas naujos knygos, kurią paruošė dr. Juozas Skirius, Vilniaus Pedagoginio universiteto istorijos katedros vedėjas ir prof. dr. Jonas Račkauskas, ALTo bei Lituanistikos tyrimo ir studijų centro Čikagoje pirmininkas. Šią 178 psl., nemažo formato knygą ką tik išleido LTSC. Redagavo dr. Jonas Dautaras, irgi iš VPU. Abu vilniečiai, jau pasireiškę knygų rašymu Lietuvoje, buvo Čikagoje ilgesnį laiką kaip LTSC svečiai tyrinėtojai.

Po autorių įžvalgaus ir išsamaus įvado, knygoje apie ALTą 131 puslapį užima įdomių ir reikšmingų to laiko dokumentų, susirašinėjimų bei spaudos iškarpų fotokopijos. Rinkinyje ryškiai atsispindi tų laikų Amerikos lietuvių bei Lietuvos diplomatijos nuotaikos ir gan sunkios pastangos suvienyti skirtingų įsitikinimų tautiečius JAV, kad galėtų vieningai padėti nepriklausomybės netekusiai Lietuvai.

Skirius ir Račkauskas knygoje dėkoja dr. Leonardui Šimučiui, jr., ilgamečio ALTo pirmininko Leonardo Šimučio sūnui, už suteiktą galimybę pasinaudoti jo tėvo dienoraščiais, ruošiant šį leidinį. Labai buvo naudingi Pasaulio lietuvių archyve saugomi gausūs Lietuvos gen. konsulo dr. P. Daužvardžio rinkiniai ir visos ALTo veiklos dokumentacija ALTo būstinėje. (arza)

KAIP JIS BUVO MINISTRU

Kauno leidykla „Judex" penkių tūkstančių egzempliorių tiražu išleido akademiko Zigmo Zinkevičiaus knygą „Kaip aš buvau ministru".

„Apie mano darbą Švietimo ir mokslo ministerijoje buvo labai daug visokios dezinformacijos. Tada neturėjau laiko jos atitaisinėti, vos spėdavau vieną kitą ryškesnį melo atvejį aikštėn iškelti. Dabar šioje knygelėje išdėstyta viskas taip, kaip iš tikrųjų buvo", — rašo Z. Zinkevičius knygos pratarmėje.

Z. Zinkevičius buvo paskirtas Švietimo ir mokslo ministru vyriausybėje, sudarytoje po 1996 metų rudenį įvykusių Seimo rinkimų. Tai buvo vienas labiausiai kritikuotų ministrų Gedimino Vagnoriaus vadovaujamame kabinete. Po prezidento rinkimų pertvarkant vyriausybę, Z. Zinkevičius buvo atleistas iš ministro pareigų. Į jas buvo paskirtas poetas Kornelijus Platelis.

Knyga „Kaip aš buvau ministru" išleista autoriaus lėšomis. (Elta)

• *Vokiečių okupuota Lietuva (1941-1944).* Mokslinis-istorinis veikalas. Autorius Arūnas Bubnys. Redaktorė Rima Mekaitė, dailininkas Alfonsas Žvilius. Išleista 1998 metais, Lietuvos Gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, Vilnius — spausdino SPAB spaustuvė „Aušra", Kaunas. Tiražas 1,500 egz. Knygos leidėjai — Lietuvių tautinis kultūros fondas, LaGrange Park Illinois.

Leidinys turi per 600 puslapių, yra 2 spalvoti žemėlapiai, 32 nuotraukos ir 14 įvairių dokumentų. Knygoje pateikta medžiaga yra pagrįsta Lietuvos ir užsienio valstybių archyvuose atrastais dokumentais ir kai kurių mokslininkų tyrinėjimais. Autorius plačiai nušviečia Trečiojo Reicho vadų okupacinius planus ir jų įgyvendinimą Baltijos valstybėse. Kruopščiai aprašomas nacių vykdytas lietuvų tautos išnaudojimas, gyventojų naikinimas, kultūros griovimas, germanizacija ir t.t. Ši knyga skiriama visiems, norintiems geriau pažinti tragišką Lietuvos istorijos laikotarpį — Vokietijos nacių okupaciją.

Knyga gaunama: Lietuvių Tautinis kultūros fondas, 1005 Sherwood Dr., LaGrange Park, IL, 60526. Kaina 20 dol. ir 2 dol. persiuntimo išlaidoms.

• ***Naujoji viltis***, 1998 m., Nr. 29. Leidėjai: Amerikos Lietuvių tautinė sąjunga ir Lietuvių studentų tautininkų Korp! Neo-Lithuania. Redagavo — Antanas Juodvalkis ir Petras Buchas; meninė bei techninė priežiūra Vlado Vijeikio. Administracija: Oskaras Kremeris, 1005 Sherwood Dr., La Grange Park, IL 60525.

Šis *Naujosios vilties* numeris skirtas Amerikos Lietuvių tautinės sąjungos 50 metų sukakčiai paminėti, taip pat prisiminti ilgametį sąjungos pirmininką ir korporacijos filisterį a.a. dr. Leoną Kriaučeliūną. Leidinyje paminimas ir Korp! Neo-Lithuania 75 m. jubiliejus.

Leidinys knygos formato, 188 psl., iliustruotas.